

“-Kun en tiedä kuka olen, palvelen sinua. Ja kun tiedän kuka olen, olen sinä”:

Hanuman jumala bhaktin symbolina Hanuman Ank teoksen kansikuvassa

Kaisa Oljakka
Kandidaatintutkielma
Taidehistoria
Taiteiden tutkimuksen laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2024

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä Kaisa Oljakka	
Työn nimi “Kun en tiedä kuka olen, palvelen sinua. Ja kun tiedän kuka olen, olen sinä”: <i>Hanuman Jumala bhaktin symbolina Hanuman Ank- teoksen kansikuvassa</i>	
Oppiaine Taidehistoria	Työn laji Kandidaatintutkielma
Aika 18.4.2024	Sivumäärä 42

Tiivistelmä: Tutkielma käsittelee hindulaisuuden apinajumala Hanumanin ilmentymistä bhaktin, eli jumalalle omistautuneisuuden symbolina Hanuman Ank teoksen kansikuvassa. Tutkielman tarkoituksena on analysoida kansikuvaa temaattisen, visuaalisen sekä narratiivisen analyysin avulla, pyrkimyksenä löytää siitä bhaktin teemaa Hanumanin kuvauksen kautta. Analyysi perustuu bhaktia käsittelevään tutkimuskirjallisuuteen sekä internetin eri sivustoilta löytyviin Ramayana eepoksen versioihin. Tarkoituksenani on yhdistää Hanuman Ank teoksen kansikuvassa ilmenevä Hanuman ja tähän liittyvä bhaktin teema hindulaisuuden päämäärän valaistumisen, eli mokshan kontekstiin. Tutkimuskysymyksinä ovat: “Miten bhaktin teema ilmenee Hanuman Ank teoksen kansikuvassa?”, sekä “Mitä Hanumanin bhaktikuvaaminen voi ilmentää ja viestiä hindulaisen mokshan saavuttamisen kontekstissa?”. Tutkimukseni analyysin tuloksena käy ilmi, että Ramayana narratiivi sekä Hanumanin kuvaus bhaktin symbolina kyseisessä kansikuvassa osoittavat, että siinä esiintyvä bhakti niin ilmiönä kuin elämäntapanakin voidaan nähdä polkuna mokshan saavuttamiseen.

Asiasanat

Hanuman, jumala, bhakti, uskonto, temaattinen analyysi, narratiivinen analyysi, moksha, hindulaisuus, filosofia, Intia, valaistuminen

Säilytyspaikka

Jyväskylän yliopisto

Muita tietoja

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO.....	5
2	KUKA ON HANUMAN?.....	10
3	MITÄ ON BHAKTI?.....	11
	3.1 BHAKTIN PÄÄMÄÄRÄ.....	13
	3.2 BHAKTIN ERI MUODOT.....	16
	3.3 HANUMAN JA BHAKTI.....	18
4	RAMAYANA TARINANA.....	21
	4.1 JUONI.....	22
5	KANSIKUVAN ANALYYSI.....	24
6	PÄÄTÄNTÖ.....	35
7	POHDINTA.....	38
	LÄHTEET.....	39

1. JOHDANTO

Aihe, aineisto ja tutkimuskirjallisuus

Tutkielmani käsittelee yhden hindulaisuuden jumalan, apinajumala Hanumanin ilmentymistä (jumalalle) antaumuksen ja omistautumisen, eli bhaktin symbolina *Hanuman Ank* -teoksen kansikuvassa niin temaattisen-, visuaalisen-, kuin narratiivisen analyysin kautta. Pyrin löytämään bhaktin teemaa sekä osoittamaan sen piirteitä kyseisestä kansikuvasta Hanumanin kuvauksen kautta. Analysoin Hanumanin bhaktimaisuutta kansikuvassa niin bhaktia, kuin myös Hanumania itseään käsittelevän tutkimuskirjallisuuden kuten esimerkiksi erilaisten artikkelien pohjalta. Tämän lisäksi analysoin Hanumanin bhaktimaisuutta Hanumanista kertovien tutkimusaineistojen, kuten Ramayana eepoksen eri internetistä löytyvien käännösten kuin myös videoidenkin pohjalta.

Hanuman, joka on hinduille pyhän Ramayana-eepoksen sankari, on etenkin Pohjois-Intiassa hyvin keskeinen jumala.¹ Hanuman tunnetaan parhaiten Ramayanasta, jossa hän esiintyy Rama jumalan autuaana palvojana eli bhaktana. Hanumania palvotaan lukemattomissa pyhäköissä ja temppeleissä ympäri Intian.² Hän on ”maansa kaikkein suosituin jumala”,³ joka on Ramayanassa esiintyvine sankaritekoineen voittanut puolelleen miljoonien hindujen sydämet. Hanuman nähdään ”todellisena jumalana”, sillä vaikka hänen tekonsa ovatkin usein yliluonnollisia ja sankarimaisia, ja vaikka hän omaakin mystisiltä näyttäviä joogisia voimia, ovat hänen tekonsa samanaikaisesti samaistuttavia ja järkeenkäyviä myös jokapäiväisen elämän käytännöllisellä tasolla,⁴ mikä lienee yksi syy hänen suosiolleen hindujen keskuudessa. Kaksi muuta syytä Hanumanin suosiolle selittyyneen tämän muilla ominaisuuksilla, *shaktilla* ja *bhaktilla*. Hanumanin katsotaan ilmentävän ennen kaikkea kahta asiaa: voimaa eli *shaktia*, sekä harrasta jumalan palvontaa eli *bhaktia*.⁵ Nämä kaksi hänen aspektiaan ovat

---

¹ Alter, *The Wrestler's Body: Identity and Ideology in North India*, 1992, luku 8, Hanuman: Shakti, Bhakti, and Brahmacharya.

² Alter, *The Wrestler's Body: Identity and Ideology in North India*, 1992, luku 8 Hanuman: Shakti, Bhakti, and Brahmacharya.

³ G. S. Altekar, 1987, *Studies on Valmiki's Ramayana*, 265, Lutgendorf, Hanuman's Tale, Messages of A divine monkey, 3.

⁴ Alter, *The Wrestler's Body: Identity and Ideology in North India*, 1992, luku 8 Hanuman: Shakti, Bhakti, and Brahmacharya.

⁵ Alter, *The Wrestler's Body: Identity and Ideology in North India*, 1992, luku 8 Hanuman: Shakti, Bhakti, and Brahmacharya.

selvästi toisiinsa liittyvät. Hanumanin suuri voima (shakti) on suora heijastus hänen palvonnastaan (bhakti): Mitä täydellisempi hänen palvontansa on, sitä suurempi hänen voimansa; mitä suurempi hänen voimansa, sitä suurempi myös hänen palvontansa.⁶ Vaikka molemmat kyseisistä ominaisuuksista ovat keskeisiä Hanumanille, keskityn tutkielmassani vain hänen bhaktimaisuuteensa.

Hanuman Ank on intialaisen kustantamoyhtiön Gita Pressin tuottama hindin- sekä sanskritinkielinen kirja, jonka sanotaan olevan “kaikkein kattavin artikkelikokoelma Hanumanista”.⁷ En onnistunut löytämään kattavaa selitystä Hanuman Ank teoksesta, joka olisi avannut tarkemmin sen sisältöä. En myöskään onnistunut saamaan käsiini kyseistä teosta, minkä vuoksi jätän teoksen sisällöllisen esittelyn vain yhden lauseen varaan. Teos on kuitenkin myynnissä Intian Amazon.in sivustolla, ja juuri siellä näin kyseisen teoksen kansikuvan ensimmäisen kerran. Tutkimuksen kannalta kirjan sisältö ei kuitenkaan ole oleellinen, sillä tarkoitukseni on keskittyä analysoimaan ainoastaan sen kansikuvan visuaalista ilmettä. Kyseisen kirjan kansikuvassa Hanumanin kuva toistuu eri tavoin yhteensä viisi kertaa. Analyysissä tulen tarkastelemaan sekä analysoimaan näistä viidestä kuvasta yhteensä neljää, bhaktin valossa. Olen jättänyt yhden kuvista analyysin ulkopuolelle sen vuoksi, että en tulkitse kyseisen kuvan edustavan bhaktia. Tulkitsen kansikuvassa esiintyvien kuvien esittävän otteita Ramayanasta, minkä vuoksi esittelen kuvien taustalla olevan mahdollisen Ramayanaan pohjautuvan narratiivin analyysini ohessa. Ramayana tarinan yhdistäminen kansikuvan analyysiin on oleellista, sillä Ramayanassa kerrotut Hanumania koskevat tarinat ovat selviä ilmentymiä bhaktista, mitä tulen perustelevaan analyysissäni tarkemmin.

Ramayana on alunperin Intiassa julkaistu, sanskritin kielellä kirjoitettu eepos. Se on yksi hindulaisuuden tunnetuimmista sekä tärkeimmistä teoksista. Tulen kertomaan Ramayanan tarinan pääsisällön myöhemmin tutkielmassani. Sen sijaan, että käyttäisin analyysissäni vain yhtä yksittäistä Ramayanan käännöstä, olen pääasiassa päätenyt valitsemaan Ramayanasta kirjoitettuja lainauksia sekä tarinan pätkiä eri internetistä löytyviltä sivustoilta. Mukana on myös pari tunnettua Ramayanan

---

⁶ Alter, *The Wrestler's Body: Identity and Ideology in North India*, luku 8, Hanuman: Shakti, Bhakti, and Brahmacharya.

⁷ Amazon India, 20.2, Luettu 25.1.2024, [Shri Hanuman Ank \(Gita Press, Gorakhpur\) \(Parishishtank Sahit\) \(Unchaswen Varsh Ka Visheshank\) : Gita Press, Gorakhpur: Amazon.in: Books.](#)

käännöstä, mutta analyysini ei pohjaudu ainoastaan näihin. Syynä tähän on alkuperäisten Ramayana teosten sekä niistä kirjoitettujen käännösten pitkä mitta sekä hyvin runollinen sanamuoto. Internetissä eri ihmisten sekä sivustojen toimesta on kirjoitettu itselleni ymmärrettävämpään muotoon pätkiä sekä käännäköksiä Ramanayanasta, joihin tulen pohjaamaan analyysiäni.

Analyysini on pitkälti narratiivista, sillä Hanumanista tehty taide ja tämän kuvaus taiteessa pohjautuvat lähes poikkeuksetta Ramayanan kertomuksiin eli tarinoihin. Pyrkimyksenäni on kontekstualisoida kuva-materiaaleja tutkielmani lähdemateriaaliin eli Ramayana tarinaan narratiivisen analyysin kautta. Taiteessa Hanuman kuvataan usein ilmentämässä jotain kerronnallista kohtausta Ramayanasta, ja täten narratiivinen analyysi tukee bhaktin sekä siihen liittyvien visuaalisten kohtausten tulkintaa. Analyysini temaattisuus puolestaan liittyy bhaktin teemaan ja pyrkimykseni löytää sitä kansikuvasta. Temaattinen analyysi tapahtuu peilaamalla bhaktista tehtyä tutkimuskirjallisuutta kansikuvan taustalla olevaan Ramayana tarinaan, ja siihen miten se ilmentää Hanumanin bhaktimaisuutta kyseisessä kansikuvassa. Perustelen kansikuvassa esiintyvää bhaktin teemaa myös tarkastelemalla muun muassa Hanumanin kehon asentoja, sekä häneen liitettyjä värejä, pyrkien yhdistämään niitä bhaktin teemaan. Visuaalinen kuva-analyysi puolestaan on ikään kuin näiden kahden edellä mainitun tutkimusmenetelmän, temaattisen ja narratiivisen analyysin summa.

Tutkimuksen tarkoituksena on löytää bhaktin teemaa Hanuman Ank- teoksen kansikuvasta Ramayana eepokseen sekä hindulaiseen bhaktifilosofian lähteisiin perustuvan kuva-analyysin pohjalta. Pyrin analysoimaan, kuinka vahvasti Hanuman, hänen kuvauksensa sekä sen taustalla vaikuttava tarina ilmentävät bhaktin teemaa kyseisessä kansikuvassa. Näiden lisäksi tutkielmani tavoitteena on tarkastella, mitä Hanumanin kuvaamisen taustalla olevan bhaktimaisen toiminnan päämääränä ajatellaan olevan ja miten tätä päämäärää käytetään Hanumanin kuvauksessa kyseisessä kansikuvassa ja millä motivaatiolla. Oletan, että Hanumanin bhaktimaisuus ja tämän bhaktimaisuuden kuvaaminen kyseisessä kansikuvassa toimivat esikuvana sekä vertauskuvana sille, kuinka ihminen voi jumalan palvomisen ja tälle omistautumisen (bhaktin) kautta saavuttaa hindulaisuuden päämäärän valaistumisen, eli *mokshan*. Lisäksi oletan, että bhakti toimii Hanumanin kuvauksessa polkuna mokshan saavuttamiselle.

Tutkimuskysymyksinä toimivat:

- 1) “Miten bhaktin teema ilmenee Hanuman Ank teoksen kansikuvassa?”
- 2) “Mitä Hanumanin bhaktikuvaaminen voi ilmentää ja viestiä hindulaisen mokshan saavuttamisen kontekstissa?”

Päädyin aiheeseen, sillä olen hyvin kiinnostunut Hanumanin bhaktimaisuudesta. Olen myös tehnyt sellaisen tulkinnan hindulaisen kirjallisuuden sekä Hanumanista kertovien tarinoiden pohjalta, että bhaktimaisuus ja bhaktin harjoittaminen ovat teitä mokshan saavuttamiseen. Täten tahdon tutkielmallani selvittää, voiko Hanumanin bhaktimaisuus mahdollisesti toimia symbolina mokshan saavuttamiselle tämän kansikuvassa esiintyvän kuvaamisen kautta. Tahdon myös selvittää, mitä Hanumanin bhaktimaisuus ylipäätään voi kertoa hindulaisuuden korkeimmasta päämäärästä. Uskon Hanumanin olevan roolimalli sille, kuinka bhaktin kautta ihminen voi saavuttaa jumalallisia ominaisuuksia ja lopulta hindulaisuuden korkeimman päämäärän, valaistumisen.

Aiheen tutkiminen on merkittävää, sillä olen huomannut, että Euroopassa ja etenkin Suomessa aasialaisen taiteen, etenkin hindulaiseen filosofiaan ja kirjallisuuteen pohjautuvan sellaisen tutkiminen on ollut hyvin vähäistä. Tahdon tuoda esille, kuin myös lisätä tutkimusta niistä uskonnollisfilosofisista merkityksistä joita hindulainen, sekä hindulaisuuteen perustuva taide pitää sisällään. Asiasta tarvitaan mielestäni lisää suomenkielistä tutkimusta, sillä Intiaan ja hindulaisuuteen perustuvat taiteen aiheet moninaisine taustamerkityksineen voivat olla vieraita ja etäisiä monille (länsimaalaisille) ihmisille juurikin niiden kulttuurillisen ja kielellisen erilaisuuden vuoksi: suuri osa kyseisistä aiheista, kuten esimerkiksi bhaktista tehdyistä tutkimuksista, ovat englannin tai hindinkielisiä. Monista tutkimukseeni liittyvistä aiheista, kuten bhaktista tai Ramayanasta, Hanumanista puhumattakaan, saati näiden yhdistämisestä taiteeseen, ei ole olemassa juuri lainkaan suomenkielistä tutkimusta. Tästä syystä tahdon tutkimuksellani avata hindulaisuuteen sekä etenkin bhaktiin perustuvan taiteen kenttää ihmisille, jotka eivät ole siihen aikaisemmin päässeet tutustumaan.

Tutkielmani etenee siten, että aluksi pyrin tekemään kattavan selityksen tutkielmani kannalta keskeisimmistä käsitteistä. Tulen esittelemään Hanuman jumalan sekä kertomaan, millä tavoin hänet yleisesti kuvataan, ja kuinka häntä kuvaillaan. Tulen avaamaan määritelmiä bhaktista, sen luonteesta ja päämäärästä. Pyrin myös kuvaamaan minkälaista bhaktia Hanuman edustaa, ja millä tavoin bhakti voidaan liittää hindulaisuuden päämäärään eli mokshaan. Olleellisimpien käsitteiden avaamisen jälkeen pyrin avaamaan Ramayana tarinan pääsisällön sen juonen kautta. Vasta kuva-analyysin yhteydessä käsittelem laajemmin niitä otteita Ramayanasta, jotka käsittelevät yksinomaan Hanumania, hänen luonnettaan ja tekojaan sekä sitä, miten nämä asiat ilmentävät bhaktin teemaa kansikuvan eri osissa. Käsittelem Ramayana tarinasta niitä otteita, jotka tulkitse käsittelevän Hanumanin bhaktimaisuutta, ja jotka tulkitse olevan kyseisten kansikuvan osien taustalla, etsien niistä bhaktin teemaa. Tutkielmani päätännässä yhdistän analyysini, bhaktin merkityksen, sekä sen päämäärän yhteen, esitellen miten nämä kaikki asiat kulminoituvat mokshan saavuttamiseen Hanumanin kuvauksessa.

3. KUKA ON HANUMAN?

Hanuman on yksi hindulaisuuden miljoonista jumalista. Hän on tuhon jumala Shivan inkarnaatio, jonka tämä loi maailmaan auttamaan Vishnu jumalan inkarnaatiota, prinssi Ramaa, tehtävässään pelastaa vaimonsa Sita ilkeän demonikuninkaan Ravanan käsistä. Hanuman on puoliksi apina, puoliksi ihminen.⁸ Hanumanilla on apinan kasvot ja ihmisen vartalo. Fyysisesti Hanuman on hyvin lihaksikas ja voimakas: hän pystyy laajentumaan mittaamattoman suureksi, tai vastavuoroisesti ottamaan pienen pienen muodon.⁹ Hanuman on luonteeltaan hyvin viaton ja hän omaa joogisia voimia. Hän on kaikkein tunnetuin omistautuneisuudestaan ja osoitamastaan palvonnastaan jumala Ramalle, sekä hänen sankariteoistaan apina-armeijan johtajana, joka auttoi pelastamaan Raman prinsessavaimon Sitan.¹⁰ Hanumanin tärkeys liittyy ennen kaikkea siihen rooliin joka hänellä ja hänen apina-armeijalla on Ramayana-epoksessa.¹¹ Suurin osa Hanumania koskevista tarinoista on peräisin jostakin Ramayanan versiosta.¹² Hanuman on kuolematon, väsymätön sekä mittaamattoman voimakas. Hän on kaikkeen pystyvä ja kaikkea rakastava. Hän pystyy myös ennustamaan tulevaisuutta sekä parantamaan sairauksia.¹³

---

⁸ The Story of Hanuman, Durham University, [The-Story-of-Hanuman.pdf\(durham.ac.uk\)](http://www.durham.ac.uk/~religion/hanuman.pdf).

⁹ Alter, *Wrestler's Body*, : Identity and Ideology in North India, luku 8, Hanuman: An Overview.

¹⁰ Wolcott, *Hanuman: The Power-Dispensing Monkey in North Indian Folk Religion*, 653.

¹¹ Wolcott, *Hanuman: The Power-Dispensing Monkey in North Indian Folk Religion*, 653.

¹² Alter, *The Wrestler's Body: Identity and Ideology in North India*, luku 8, Hanuman: An Overview.

¹³ Alter, *The Wrestler's Body*, : Identity and Ideology in North India, luku 8, Hanuman: An Overview.

3. MITÄ ON BHAKTI?

Joseph S. Alter kertoo kirjansa *The Wrestler's Body, Identity and Ideology in North India* (Berkeley: University of California Press, 1992) kahdeksannessa luvussa *Hanuman: Shakti, Bhakti, and Brahmacharya*, bhaktin merkityksestä seuraavasti:

“Broadly defined, bhakti is a form of spiritual devotion which entails a mystical or ecstatic experience of divine love. Since bhakti is a highly individualized form of adoration which involves a mystical and ineffable union with god, it is difficult to say what the experience of bhakti means to the enraptured devotee. In general, however, ultimate bhakti, like the experience of mystical bliss, is total absorption into the godhead; an experience of total release and total dependence on divine grace.”¹⁴

Bhaktin voidaan nähdä viittaavan intensiiviseen ja intohimoiseen rakkauteen palvojan (bhaktan) sekä palvottavan jumaluuden välillä.¹⁵ Tarkalleen ottaen sana *bhakta* viittaa ihmiseen, tai joissakin tapauksissa asiaan, joka omaa tai jossa on bhaktin piirteitä.¹⁶ Bhakta on yksinkertaisesti ilmaistuna joku, joka on omistautunut, joka palvelee, on yhteydessä yhteisöön, sekä on uskollinen ja lojaali.¹⁷ Tämän lisäksi bhaktaksi kutsuttu henkilö harjoittaa bhaktia, on uskovainen, sekä nauttii suuresti ylistyslaulujen laulamisesta jumalalle.¹⁸

Sana bhakti pitää sisällään lukuisia eri merkityksiä, jotka kaikki kiertävät sen sanskritinkielisen verbijuuren *'bhaj'* ympärillä. Bhaj tarkoittaa “jakaa tai antaa”, ja tästä sekä todennäköisesti myös sen hindulaisesta yhteydestä johtuen, sen yleisimmin ymmärretään osoittavan rakkautta, jakamista, palvomista sekä antaumusta.¹⁹ Tämä juurisana sisältää kuitenkin myös muita assosiaatioita, kuten jakaa (osiin), lahjoittaa, suoda, saada (omaksi) osakseen, nauttia tai pitää hallussa, turvautua, harjoittaa, ottaa muotoa, kokea, valita, palvella ja ihailta.²⁰ Termillä on siis hyvin monta eri-vivahteista merkitystä, jotka kuitenkin kaikki herättävät tulkintani mukaan samankaltaisia

---

¹⁴ Alter, *The Wrestler's Body: Identity and Ideology in North India*, luku 8, Bhakti.

¹⁵ Novtzeck, *Bhakti and its public*, 257.

¹⁶ Novtzeck, *Bhakti and Its Public*, 257.

¹⁷ Novtzeck, *Bhakti and Its Public*, 257.

¹⁸ Alter, *The Wrestler's Body: Identity and Ideology in North India*, luku 8, Bhakti.

¹⁹ Novtzeck, *Bhakti and Its Public*, 255.

²⁰ Novtzeck, *Bhakti and Its Public*, 255. Monier-Williams 1993: 743; Sharma 1987: 40–41.

assosiaatioita. Termin luonne huomioon ottaen yleinen tieteellinen käytäntö tulkitsee bhaktin tarkoittavan "henkilökohtaista antaumusta" tai läheisyyden tunnetta jumalan kanssa.²¹

Yleisesti bhakti voidaan siis ymmärtää (ihmisen itselleen valitsevalle) jumalalle osoittamana anatumuksena, tämän palvomisena sekä rakastamisena.

Bhakti on ollut yksi laajalle levinneimmistä uskonnollisista harjoituksista yli tuhannen vuoden ajan.²² Varhaisimpia viittauksia bhaktista löytyy hindujen pyhistä kirjoituksista kuten Shevtashvatara Upanishadista ja Bhagavad Gitasta, ja näissä teksteissä bhakti esitetään osana Joogan filosofiaa, joka käsittää ihmisen harjoittamaa jumalan ajattelua (engl. contemplation) osana hallittua ja kurinalaista käytäntöä.²³ Bhaktia voidaan harjoittaa ja se voi ilmetä monilla eri tavoilla. Hindu pyhimys ja runoilija Tulsidas on luetellut lukuisia ominaisuuksia bhaktalle, joilla tämä ilmaisee rakkauttaan sekä antaumustaan jumalalle. Näitä ovat muun muassa ylistyslaulujen laulaminen jumalalle, veljeyden harjoittaminen Sannyasin (hindu askeetikko) kanssa, keskittyminen jumalan lilaan (leikki), gurun palveleminen, jumalan nimen lausuminen (esimerkiksi mantrojen muodossa), itsehillinnän sekä kieltäytymisen harjoittaminen, maailman näkeminen osana jumalaa, jumalan näkeminen maailmassa, pyhimyksen kunnioittaminen jopa jumalaa suurempana, omaan osaansa tyytyminen sekä täydellisen, autuaan, mutta tunteettoman jumalalle antautumisen harjoittaminen.²⁴ Myös pyhiinvaellusten tekeminen, erilaisten valojen vannominen, sekä *poojan*, eli lahjojen antamisen jumalten kuville²⁵, sekä *darshanin*, eli prosessin jossa luodaan visuaalinen (katse) kontakti jumaluuteen²⁶ (esimerkiksi tämän kuvaa tai patsasta katsomalla) katsotaan lukeutuvan bhaktin harjoittamiseksi.²⁷

---

²¹ Novtezk, Bhakti and Its Public, 257.

²² Lochtefeld, Ph.D, The illustrated encyclopedia of Hinduism, 98.

²³ Lochtefeld, Ph.D, The illustrated encyclopedia of Hinduism, 98-99.

²⁴ Tripathi, 1977, "Tulasi's Concept of Bhakti." In *Tulasidasa: His Mind and Art*, edited by Nagendra, 133.

²⁵ Novtezk, Bhakti and Its Public, 259.

²⁶ Novtezk, Bhakti and Its Public, 258.

²⁷ Novtezk, bhakti and its public 256.

3.1 Bhaktin päämäärä

Bhaktin merkitys valaistumisen eli mokshan saavuttamisen kontekstissa on hyvin keskeinen, sillä bhaktiin liittyy olennaisena osana käsite bhaktimarga eli *bhaktin polku*. Bhaktin polku on ”omistautumisen polku”, joka on karmamargan (karman polun) ja jnanamargan (tiedon polun) ohella yksi hindulaisuuden kolmesta yleisesti hyväksytyistä tavasta saavuttaa valaistuminen eli moksha.²⁸ Näistä kolmesta juuri bhaktin polku pyrkii vapauttamaan ihmisen sielun *bhaktin*, eli intohimoisen jumalalle omistautumisen kautta.²⁹ Bhagavad Gita, joka on yksi hindulaisuuden pyhistä kirjoista, tunnustaa valaistumisen eli mokshan ihmiselämän korkeimmaksi tavoitteeksi.³⁰ Bhagavad Gita kuvailee moksha seuraavasti:

“Moksha or liberation is the attainment of individual’s natural state by relinquishing its imposed state. According to the Gita salvation means union of the soul with the Supreme. It is becoming one with Brahman.”³¹

Moksha on siis yhtä kuin Brahmanin ymmärtäminen, sekä tämän kanssa ”yhdeksi” tuleminen. Brahman, joka on mokshan ymmärtämisen sekä yleisesti tutkielmani kannalta myös hyvin oleellinen käsite, puolestaan merkitsee seuraavaa hindulaisuuden mukaan:

“Brahman is the highest Idea that must be addressed by all human beings. To make it easier to understand God or Brahman, in Hinduism there is the understanding that God manifests itself in various forms of gods and goddesses. Man in view of Hinduism, has same elements with the universe as the manifestation of God, then to recognize God, man can also through the understanding of human identity that is Atman. Hinduism teaches various ways or methods to serve and understand God, including of it: bhakti yoga, karma yoga, jnana yoga and raja yoga.”³²

---

²⁸ Lochtefeld, Ph.D, The illustrated encyclopedia of Hinduism, 100.

²⁹ Lochtefeld, Ph.D, The illustrated encyclopedia of Hinduism, 100.

³⁰ Bora, “The concept of liberation (moksha) in the Bhagavad Gita”, 46.

³¹ Bora, “The concept of liberation (moksha) in the Bhagavad Gita”, 47.

³² Muliadi, Relasi Tuhan Dan Manusia (Refleksi Platonis atas Hinduisme), Religious, 110.

Brahman selittyy vielä *The Illustrated Encyclopedia of Hinduism* -kirjan mukaan seuraavalla tavalla:

“Brahman is the generally accepted term for the highest reality in the universe, which is both material cause and the final cause of all that exists. Brahman is the single binding unity behind the world’s apparent diversity. The ultimate form of Brahman is without qualities (nirguna), formless, nameless, indefinable, and grammatically a neuter noun. In contrast, particular deities are seen as lower, provisional, qualified (saguna) forms of Brahman.”³³

Brahman voidaan ymmärtää synonyyminä jumalalle, joka on siis aineeton ja attribuuteista vapaa, näkymätön ja määrittelemätön maailmansielu, kaiken taustalla oleva totuus, joka manifestoi itsensä eri jumaliksi ja muodoiksi. Hindulaisuudessa on ajatus siitä, että jokainen sen sisältämä erillinen jumala on todellisuudessa vain näkymättömän ykseyden, Brahmanin ruumiillistuma. On vain yksi jumala tai maailmansielu, joka ilmenee monena. Bhaktin harjoittamisen kautta, eli yhdelle Brahmanin ruumiillistumalle, esimerkiksi Hanumanin palvomalle Ramalle antautumalla ja tämän palvomisella (bhaktilla) ihminen voi “ymmärtää Brahmanin” eli saavuttaa mokshan. Bhakti toimii siis yhtenä polkuna tai keinona mokshan saavuttamiseen, sillä sen metodien kautta Brahmanin ymmärrys ja tämän kanssa “yhdeksi tuleminen” voi tapahtua.

Bhaktin tiivistä yhteyttä mokshan saavuttamiseen voidaan perustella myös sen terminologialla. Kaikkein kirjaimellisimmassa konnotaatioissaan bhakti terminä viittaa kokonaisuuden jakamiseen (toissijaisiin) osiin, ja täten se ymmärretään jakamisena, jakautumisena tai jonkin osan suhteena johonkin isompaan, suurempaan tai laajempaan.³⁴ “Osiin” jakautunut ja monena ilmenevä hindulaisuuden perimmäinen, aineeton, yhtenäinen maailmansielu Brahman ilmenee siis aineellisina jumalina, jotta ihminen voisi niiden palvelemisen kautta ymmärtää Brahmanin ja tämän itsensä ykseyden, ja siten saavuttaa mokshan. Bhaktin perustuessa tähän määritelmään se myös konnotoi “osallistumista”, joka avaa ovia ruumiillistuman sekä vuorovaikutuksen teologioille.³⁵ Bhaktin konnotoidessa ruumiillistuman sekä vuorovaikutuksen teologioita, voidaan se yhdistää hindulaisuuden valaistumisen eli mokshan kontekstiin sen ajatuksen kautta, että aineeton Brahman

---

³³ Lochtefelt, *The Illustrated Encyclopedia of Hinduism*, 122-123.

³⁴ Frazier, *Bhakti in Hindu cultures*, 102.

³⁵ Pechilis (1999), *Frazier, Bhakti in Hindu cultures*, 102.

manifestoi itsensä ruumiillisina jumalina, joita palvomalla (joille bhaktia osoittamalla) moksha voidaan saavuttaa.

Bhaktia käytetään tarkoituksena kiintymykselle, luottamukselle sekä jonkin palvonnamme, ja täten se kirjaimellisessa merkityksessään herättää myös vapautumisen teologioita armosta, joka juontuu persoonallisen, ihmisen itse itselleen valitseman jumaluuden palvonnasta,³⁶ ja mahdollisesti tämän palvonnan kautta aiheutuvasta “jumalan armosta”, jonka kautta moksha voidaan saavuttaa.

Tulkintani mukaan bhaktin päämäärän ymmärtämisessä juuri sen edellä mainitulla merkityksellä on suuri painoarvo: ihminen voi vapautua jumalalle antautumalla ja tätä palvomalla. Bhaktin päämäärä voidaan myös tämän määritelmän mukaan tulkita olevan koko hindulaisuuden päämäärä, eli valaistuminen. W.J Johnsonin määritelmä bhaktista myös tukee tulkintaani mokshasta bhaktin päämääränä, hänen määritellesä bhaktin seuraavalla tavalla:

“Bhakti is A generic (i.e. non-sectarian) term for a complex of religious attitudes and practices predicated on total devotion to a supreme deity with whom the devotee (bhakta) has a personal relationship. Through that deity's grace, such devotion is the principal or exclusive means to salvation, however defined.”³⁷

Shrivatsa Goswami puolestaan kuvaa bhaktia seuraavasti:

“The ultimate power of bhakti comes from “ātma-nivedana: the total merger that is attained by offering one's soul and body to the Lord.”³⁸

---

³⁶ Frazier, *Bhakti in Hindu Cultures*, 102.

³⁷ Johnson, *A Dictionary of Hinduism*, 21.

³⁸ Coleman, *Bhakti and Power*, 291.

3.2 Bhaktin eri muodot

On olemassa kahdenlaista bhaktia, joiden molempien kautta ihminen voi kokea jumalan. Brahmanin ymmärtäminen ja mokshan saavuttaminen ovat mahdollisia näistä molempien kautta. Nämä ovat *Nirguna bhakti* sekä *Saguna bhakti*. Antoinette Denapoli määrittelee artikkelissaan “*Earning God through the “One-Hundred Rupee Note”: Nirguna Bhakti and Religious Experience among Hindu Renouncers in North India*” (Department of Religion, Texas Christian University, 2018) nirguna bhaktin seuraavasti:

“Nirguna bhakti characterizes a type of devotion (bhakti) that is expressed in relation to a divinity who is said to be without (nir) the worldly characteristics and attributes of sex and gender, name and form, race and ethnicity, class and caste. Although bhakti requires a relationship between the devotee and the deity, the nirguna kind transcends the boundaries of relational experience, dissolving concepts of “self” and “other”, and, in effect, accentuating the experience of union in the divine absolute.”³⁹

Nirguna bhakti on siis muodottomalle, näkymättömälle sekä äärettömälle jumaluudelle (Brahmanille) omistautumista. Nirguna bhaktissa jumaluus ei ole jumala sen yleisimmin ymmärretyssä muodossa, joka omaisi kasvot ja ihmisen kaltaisen ulkomuodon, vaan täysin attribuutteja vailla oleva, näkymätön, muodoton sekä sukupuoleton jumaluus. Saguna bhakti puolestaan on tämän vastakohta ja se määritellään artikkelissa seuraavasti:

“-it describes loving devotion to a deity who is imagined to have any and every kind of attribute conceivable with respect to name, form, and gender.”⁴⁰

Saguna bhakti on siis muodon, kasvot, sekä persoonallisuuden omaavalle jumalalle omistautumista. Esimerkkinä saguna bhaktista voidaan sanoa olevan Hanumanin Ramalle osoittama bhakti, sillä Rama on Brahmanin ruumiillistuma: kasvot, persoonallisuuden ja attribuutit omaava jumaluus. Näistä kahdesta bhaktin laadusta, sagunasta ja nirgunasta, mokshan saavuttamista juuri saguna bhaktin kautta pidetään helpompana,⁴¹ mikä johtunee siitä, että ihmisen on yleisesti ottaen

---

³⁹ Denapoli, *Earning God through the “One-Hundred Rupee Note”: Nirguna Bhakti and Religious Experience among Hindu Renouncers in North India*, 1.

⁴⁰ Denapoli, *Earning God through the “One-Hundred Rupee Note”: Nirguna Bhakti and Religious Experience among Hindu Renouncers in North India*, 1.

⁴¹ Denapoli, *Earning God through the “One-Hundred Rupee Note”: Nirguna Bhakti and Religious Experience among Hindu Renouncers in North India*, 1.

helpompi palvoa muodollista kuin muodotonta jumalaa. Joka tapauksessa Brahmanin ymmärtäminen voi tapahtua niin Brahmanin muodolliselle- kuin muodottomalle manifestaatiolle omistautumalla.

3.3 Hanuman ja bhakti

Hanumanin bhaktissa korostuu bhava, eli rakkaus suhteessa jumalan ruumiillistumaan.⁴² Hanumanin bhakti kohdistuu Rama jumalaan, ja Hanuman onkin täydellinen esimerkki ihanteellisesta Rama jumalan palvojasta.⁴³ Hanumanin tärkeys juontuu nimenomaan siitä, että hän on Raman bhakta.⁴⁴ Hän on pystyväinen palvaan ja ehdottomaan jumalalle omistautumiseen,⁴⁵ ja hän ilmaisee bhaktiaan intohimoisilla sekä sykhdyttävillä tavoilla.⁴⁶ Bhaktissa on siis ennen kaikkea kyse jumalallisen ja inhimillisen kohtaamisesta. Jumalallisen ja inhimillisen kohtaamisessa painottuu rakkaus suhteessa jumalallisen ruumiillistumiseen, eli toisin sanoen ihmisen rakkaus näkymättömän, aineettoman jumalallisen aineelliseen ilmentymään, esimerkiksi ihmisen itselleen valitsemaan yhteen jumalaan.

Hanumanin bhaktin, eli palvonnan ja omistautuneisuuden kohteena on itse Rama, ja hän on myös lähes aina läsnä, jos ei konkreettisesti niin symbolisesti Hanumanista tehdyssä taiteessa. Hanuman on ennen kaikkea Raman palvelija ja palvoja. Hän on aina suhteessa Ramaan, minkä takia emme voi erottaa Ramaa ja hänen tarinaansa toisistaan. Hanumanin omistautuneisuus Ramalle on juuri se tekijä, joka tekee hänestä bhaktan ja hänen teoistaan bhaktia, ja itse jumala Hanumanista bhaktin symbolin. Ramayanassa Hanuman esimerkiksi toimii Raman auttajana saadakseen tämän vaimon Sitan pelastettua ilkeän demonikuninkaan käsistä. Ramayanassa Hanuman kuvataan tekemässä lukuisia urheita tekoja Ramaa auttaakseen, mitkä jo itsessään ovat bhaktin symboleita, sillä tekojen taustalla on ajatus Raman palvelemisesta. Tämän lisäksi Ramayana tarinassa on paljon ilmiselviä jumalan palvonnalle ja antaumukselle perustuvia tekoja joita Hanuman suorittaa. Hanumanin Ramalle osoittama Bhakti on hyvin kokonaisvaltaista, ja Raghaveshanandan bhaktista antama määritelmä sopii täydellisesti myös Hanumanin bhaktin kuvaamiseen:

---

⁴² Coleman, *Bhakti and Power: Exploring the Rhetorics, Publics, and Politics of South Asian Devotion*, 291.

⁴³ Wolcott, *Hanuman, The Power-Dispensing Monkey in Indian Folk Religion*, 655.

⁴⁴ Wolcott, *Hanuman, The Power-Dispensing Monkey in Indian Folk Religion*, 655.

⁴⁵ Alter, *The Wrestlers body: y: Identity and Ideology in North India*, luku 8, *Hanuman: an overview*.

⁴⁶ Wolcott, *Hanuman, The Power-Dispensing Monkey in Indian Folk Religion*, 655.

“What is most significant about bhakti is that it articulates a spiritual attitude which goes beyond mere supplication and ritual to define a whole religious personality. One is never just occasionally a bhakta: bhakti is a way of life.”⁴⁷

Hanuman personoi Rama jumalan palvomisella syvää ja läpituokevaa puhtaan bhaktin asennetta.⁴⁸ Yleisesti ottaen Hanumanin omistautuminen Ramalle tarjoaa selkeän ja pragmaattisen mallin bhaktin sisällyttämiseksi jokapäiväiseen elämään.⁴⁹ Hanumanin bhakti juontuu suoraan hänen palvonnastaan Jumala Ramalle. Ramayanassa hän attribuoi bhaktimaisuudellaan kaikkea toimintaansa. Hanuman on avuton ilman sitä voimaa, joka juontuu hänen rakkaudestaan Ramalle.

Vaikka ensinäkemältä Hanumanin bhaktin voitaisiin sanoa edustavan saguna bhaktia, sillä hänen bhaktinsa kohdistuu jumalan ruumiilliseen muotoon eli Ramaan, niin väitän, että Hanumanin bhakti edustaa myös nirguna bhaktia. Mikä tekee Hanumanin bhaktista nirgunaa on se, että Hanumanin harjoittaman saguna bhaktin voidaan nähdä (hindulaisuuden mokshan saavuttamisen kontekstissa) johtavan nirguna bhaktiin, ja tätä kautta mokshaan, Brahmanin ymmärtämiseen. Tämä sen vuoksi että muodollisen jumalan ja tälle osoitetun saguna bhaktin takana ajatellaan olevan muodoton Brahman, jonka ymmärtäminen on oleellisinta mokshan saavuttamisessa. Kyseistä tulkintaani Hanumanin bhaktin luonteesta voidaan perustella tutkielmani otsikon sitaatilla, joka on ote Ramayanasta. Sitaatti pitää sisällään konnotaation niin Hanumanin saguna kuin nirguna bhaktistakin. Tarina sitaatin taustalla on seuraava: Eräessä Ramayanin kohtauksessa Rama kysyy Hanumanilta: “Mikä sinä oikein olet, ihminen vai apina?” Hanuman vastaa tähän: “Kun en tiedä kuka olen, palvelen sinua. Ja kun tiedän kuka olen, olen sinä”. Tulkitsen tämän tarkoittavan aiemmin selittämäni hindulaisen mokshan sekä bhaktin kontekstin sisällä sitä, että kun Hanuman ei muista jumalyheyttään, eikä ole “ymmärtänyt Brahmania” (saavuttanut moksha), tällöin Hanumanin, tai vertauskuvallisesti kenen tahansa ihmisen on parempi keskittyä harjoittamaan saguna bhaktia valitsemalleen Jumalalle, sillä saguna bhaktin harjoittaminen voi johtaa nirguna bhaktiin, joka puolestaan lopulta johtaa mokshaan. Tämän saguna bhaktin tiedetään olevan helpompi tapa mokshan saavuttamiseen kuin äärettömälle Brahmanille omistautuminen (nirguna bhaktin harjoittaminen), mikä kuitenkin on bhaktin harjoittamisen lopullinen päämäärä. Saguna bhaktia

---

⁴⁷ Alter, *The Wrestler's Body: Identity and Ideology in North India*, luku 8, Bhakti.

⁴⁸ Raghaveshananda 1980; Sridattasarma 1966, Alter, *The Wrestler's Body: Identity and Ideology in North India*, luku 8, bhakti.

⁴⁹ Alter, *The Wrestler's Body: Identity and Ideology in North India*, luku 8, Bhakti

harjoittaessaan ja sen kautta ihminen voi huomata koko bhaktin päämäärän: ykseyden palvomansa jumalan kanssa, joka ei attribuuteistaan sekä monista muodoistaan huolimatta ole yhtään sen vähempää kuin itse ääretön Brahman. Hanumanin sanoessa "*olen sinä*" hän puhuu tietysti Ramalle, mutta juuri tässä piilee tulkintani nirguna bhaktista saguna bhaktin päämääränä. Hanuman ymmärtää olevansa Rama, mutta kuten kaikki muutkin hindujumalat, myös Rama, on Brahmanin, muodottoman tietoisuuden ilmentymä. Tämä Hanumanin lause on selvä viittaus Brahmanin ymmärtämiseen, sillä mokshassa ihminen ymmärtää olevansa nimenomaan yhtä Brahmanin kanssa. Tässä lauseessa Hanuman vertauskuvallisesti ymmärtää saavuttaneensa Mokshan ymmärtämällä olevansa yhtä Raman kanssa. Hanumanin harjoittama saguna bhakti on siis mokshan kontekstissa ikään kuin välineellinen menetelmä nirguna bhaktiin, ja sitä kautta mokshan saavuttamiseen.

4. RAMAYANA TARINANA

Ramayana voidaan nähdä bhaktista kertovana tekstinä.⁵⁰ Leonardo D. Wolcott kertoo artikkelissaan *The Power-Dispensing Monkey in Indian Folk Religion* (Duke University Press, 1978) Ramayanasta seuraavasti:

“The most prominent characteristic of the Tulsi Das Ramayana is its exposition and praise of bhakti, "adoring devotion." The author sought to stabilize human institutions through his presentation of an ideal hierarchical pattern of socio-religious duties maintained by the spirit of bhakti to Rama.”⁵¹

Wolcott myös liittää bhaktin sekä siihen tiiviisti liittyvän jo aiemmin mainitsemani mokshan Ramayanaan:

“Thus was maintained the vertical axis of relationships of all sentient beings to the absolute brahman. In this system, bhakti observance kept the universe in balance. It not only assured personal salvation; it destroyed irreligion-the source of human upheaval and suffering.”⁵²

C. Rajagopalachari mainitsee Ramayana käännöksensä kirjailijan esipuheessaan Ramayanasta seuraavasti:

“Let us keep ever in our minds the fact that it is the Ramayana and the Mahabharata that bind our vast numbers together as one people, despite caste, space and language that seemingly decide them.” This set the path for elucidating the strains of bhakti instilled throughout the epic Ramayana.⁵³

---

⁵⁰ Novetzke, Bhakti and its public, 256.

⁵¹ Wolcott, Hanuman, *The Power-Dispensing Monkey in Indian Folk Religion*, 654.

⁵² Wolcott, Hanuman, *The Power-Dispensing Monkey in Indian Folk Religion*, 654.

⁵³ Gita Society.com, Ramayana retold by Rajgopalachari, luettu 12.2.2024.

4.1 Juoni

Ramayana kuvaa kuninkaallisen kruununperijän prinssi Raman syntymää Ayodhyan valtakunnassa, jonka Vishnu jumala inkarnoi itsestään maan päälle demonikuningas Ravanan tuhoamiseksi. Ilkeä Lankan demonikuningas Ravana kaikessa egoistisuudessaan on kuitenkin myös pitkälle harjaantunut joogi, ja täten omaa joogisia voimia. Hän käyttää niitä kuitenkin ahneuteen, mikä koituu lopulta tämän kohtaloksi. Joogisten voimiensa vuoksi Ravanalle aukeaa mahdollisuus saada mikä tahansa haluamansa siunaus luojajumala Brahmalta. Ravana haluaa siunauksen, joka mahdollistaa hänen saada vallan kaikkien jumalten yli, ja hän tahtoo, ettei yksikään jumala voi tuhota tai tappaa häntä. Tästä seuraa Ravanalle vapaus kuolemanpelosta, sillä kukaan ei voisi kukistaa häntä. Ravanaan iskee suuruudenhulluus ja hän alkaa valloittamaan maailmaa. Jumalat rukoilevat Brahmaa auttamaan kysyen, kuinka Ravana voitaisiin tuhota. Tässä vaiheessa Brahma paljastaa Ravanan siunauksessa olevan porsaanreiän: Ravana jätti siunauspyynnössään mainitsematta ihmiset, sillä hän ajatteli heidän olevan liian mitättömiä uhataksaan häntä. Täten vaikkei yksikään jumala voisi tuhota Ravanaa, niin ihminen voisi. Niinpä Brahma profetoi Vishnujumalan syntymän ihmisprinssinä Ramana, joka tulee olemaan Ravanan tappaja. Koska Rama on Vishnujumalan inkarnaatio, hänen voidaan sanoa olevan osaksi Jumala, osaksi ihminen, ja täten hän voi kukistaa Ravanan.

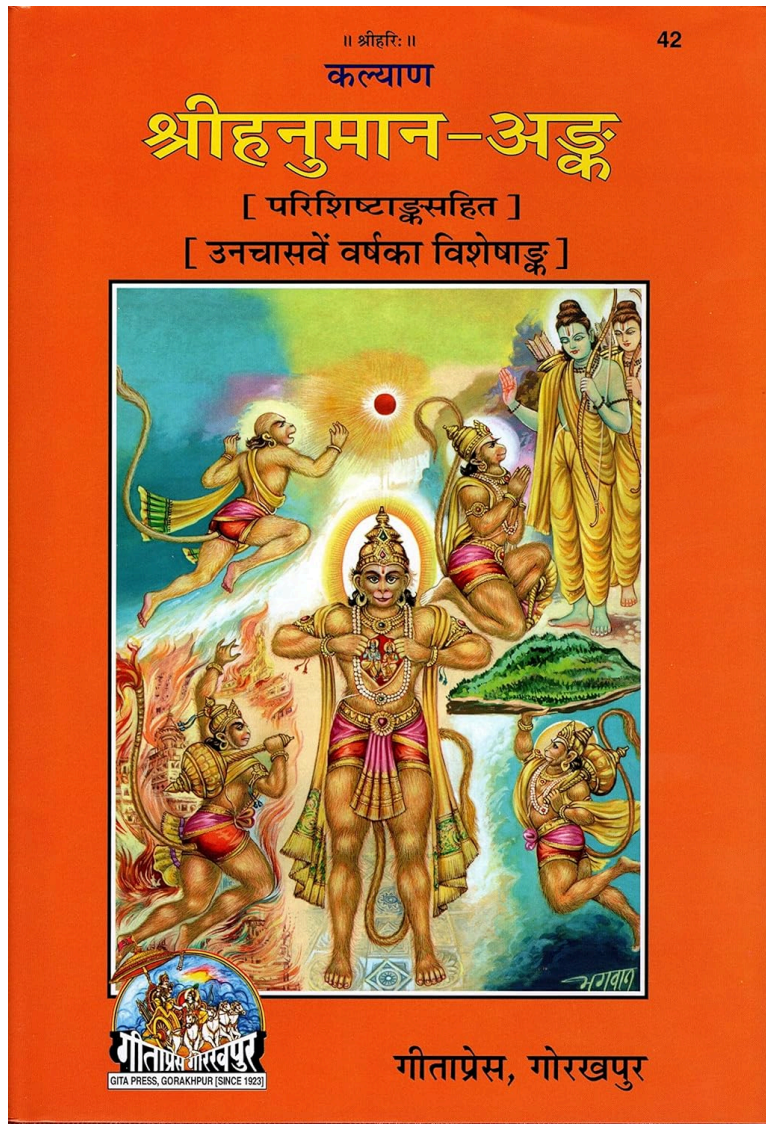
Rama on kuningas Dasharathan vanhin poika ja hän avioituu Janakan kuninkaan tyttären, Sitan kanssa. Rama on kaikin puolin ihanteellinen tuleva kuningas: hän on oikeudenmukainen sekä älykäs, hän suojelee niitä jotka antautuvat hänelle, ja hän ilmentää kaikin puolin hyveellisyyttä ja dharmaa. Kun hänen kruunajaistensa aika on, hänen äitipuolensa keskusteleo viekkaan hovineidon kanssa, ja tämän pelottelujen vuoksi hän alkaa epäilemään, että Raman kruunattuaan hän ja hänen oman poikansa, Raman velipuoli Bharat, joutuisivat jättämään kuningaskunnan ja elämään köyhydessä. Koska Raman äitipuoli on hänkin saanut aikoinaan jumalalta yhden siunauspyynnön hyvien tekojensa vuoksi, jonka tämä saa käyttää koska tahansa, hän päättää käyttää toivomuksensa päivää ennen Raman kruunajaisia. Hän toivoo, että hänen omasta pojastaan Bharatista tulisi kuningas Raman sijasta, ja Rama lähetettäisiin metsään maanpakoon, eristykseen kuningaskunnasta neljäksitoista vuodeksi. Rama hyveellisenä ihmisenä tekee tämän ilman vastarintaa, ja saa metsään mukaan vaimonsa Sitan, sekä toisen velipuolensa Lakshmanan. He elävät metsässä ihanaa elämää

eläinten ja luonnon keskellä, kunnes ilkeä demonikuningas Ravana kaappaa kauniin Sitan ja kuljettaa tämän oman maansa pääkaupunkiin Lankaan. Ravanalla on lukuisia vaimoja, mutta tämä tahtoo tehdä kauniista Sitasta päävaimonsa, johon Sita kieltäytyy. Tämän jälkeen Rama ja Lakshmana aloittavat operaation Sitan pelastamiseksi takaisin. Lukuisten seikkailujen jälkeen he solmivat liiton apinoiden kuninkaan Sugrivan kanssa ja hyökkäävät Lankaan apinakenraali Hanumanin ja Ravanan oman veljen, Vibhishanan avulla. Rama pelastaa Sitan Hanumanin ja tämän apina-armeijan avulla, ja surmaa Ravanan. Lopulta kaikki palaavat Ayodhyaan, missä Rama kruunataan kuninkaaksi. Hanuman pysyy hänen rinnallaan palvelijana, rukoilijana ja soturina. Tarina jatkuu heidän elämänsä kuvaamisella, Hanuman Raman hartaana palvelijana, sekä bhaktin ilmentäjänä. Tarina korostaa kokonaisuutena hyvän voittoa pahuutta vastaan, ja Hanumanin osalta Jumalalle omistautumista bhaktimaisten tekojen kautta.

5. KANSIKUVAN ANALYYSI

Hanuman Ank -kirjan kansikuva (kuva 1) omaa yleisilmeeltään oranssinpunaisen ilmeen, jossa Hanumanin hahmo toistuu viisi kertaa. Olen löytänyt kyseisen kirjan Intian Amazon.in sivustolta, ja olen ottanut kansikuvan eri osista kuvankaappaukset, joiden sisältöä tulen tarkastelemaan analyysin pohjalta. Tarkoitukseni on selittää viidestä erillisestä Hanumanin hahmosta auki neljän kuvan kerronnallinen sisältö ja viitekehys sekä analysoida, kuinka kuvan esittämä kohta ilmentää Hanumania bhaktana sekä hänen bhaktimaisuuttansa. Olen jättänyt vasemmassa yläreunassa esiintyvän kuvan pois analyysistäni, sillä tutkimukseni pohjalta en kyennyt liittämään kyseiseen kuvaan bhaktin teemaa tukevaa narratiivia. Kyseisen kuvan taustalla on erillinen tarina Ramayana kertomuksesta, joka on bhaktin teeman kannalta epäoleellinen, minkä vuoksi jätin sen pois. Perustelen kuvien sisältämää bhaktin teemaa pääasiassa eri Ramayanan käännöksissä esiintyvillä Hanumanista kertovilla tarinoilla. Bhaktin ollessa antautumista ja palvomista voimme liittää siihen yleisiä konnotaatioita, joiden väitän myös esiintyvän kyseisessä teoksessa.

NOIITIEI ISETIWI

Kuva 1: Gita Press, Gorakhpur, 2023, Hanuman Ank, Kuvakaappaus: Kaisa Oljakka, 2024.

Ensimmäinen analysoimani kansikuvan osa (kuva 2) kuvaa Hanumanin polvistuneena jumalansa Raman sekä tämän velipuolen Lakshmanan edessä. Hanuman tunnistetaan tietysti hänen apinamaisesta ulkomuodostaan, ja Rama sekä Lakshmana ennen kaikkea siitä, että Rama kuvataan yleensä seisomassa joko Sita tai Lakshmana vierellään, Hanuman polvistuneena heidän läheisyydessään. Koska Rama on Vishnun seitsemäs inkarnaatio,⁵⁴ ja Vishnu on ihonväritään sininen,⁵⁵ voidaan kuvassa oleva etummainen ihmishahmo tunnistaa Ramaksi. Tämän lisäksi Rama

⁵⁴ Rama, Wikipedia, luettu 1.1.2024.

⁵⁵ McKnight Sethi, "Understanding the Divine Blueness", SmartHistory, the center for public art history, luettu 1.3.2024.

tunnistetaan jousestaan sekä nuolestaan, jotka ovat hänen attribuuttejaan.⁵⁶ Visuaalisen sekä narratiivisen tulkintani mukaan kyseinen kuvauksen voidaan katsoa esittävän seuraavaa kerronnallista kohtausta Ramayanasta:

“Lakshmana stood one step behind him (Rama), devoted and watchful, and Hanuman knelt at his feet, looking up, with his palms pressed in worship, ready to spring into action at the slightest command.”⁵⁷

Kuvassa Hanuman kuvataan polvistumassa nöyrästi jumalalleen, ja itse Hanumanin asento Raman edessä kuvastaa tulkintani mukaan bhaktimaisuutta, sillä polvistuminen herättää nöyrytymisen sekä antautumisen konnotaatioita. Polvistuminen ja kumartuminen ollaan perinteisesti liitetty kunnioittamiseen, tottelemiseen ja alistumiseen, etenkin kun ne tehdään itseä korkeampi-arvoisemman ihmisen edessä joka seisoo tai istuu.⁵⁸ Tämän lisäksi polvistumista on käytetty rukouksen muotona ja tapana palvoa tai kunnioittaa jumalia.⁵⁹ Hanumanin asento siis konnotoi bhaktin teeman mukaisesti niin jumalan kunnioittamista kuin myös tämän palvomista.

Polvistumisen lisäksi Hanumanin kädet on myös tuotu yhteen tämän sydämen eteen, mikä on myös omiaan herättämään rukouksen sekä pyytämisen mielikuvia. Hindulaisessa kontekstissa erilaisia käsien asentoja kutsutaan *mudriksi*, ja Hanumanin käyttämää mudraa *anjali mudraksi*. Tämä käsiasento on intialaisessa kulttuurissa kunnioittamisen sekä tervehtimisen ele,⁶⁰ mikä puhuu sekin bhaktin määritelmän puolesta, kun se ymmärretään juuri jumalalle antautumisena tai tämän rakastamisena, sillä näihin asioihin liittyy aina tulkintani mukaan myös kunnioitus. Anjali mudra on tyypillinen palvojan jumalansa edessä tekemä ele ja käsiasento, minkä lisäksi se on myös kunnioittava tervehdys.⁶¹ Siinä kädet tuodaan sydämen eteen yhteen niin, että kämmenten sisään jää pieni ontto tila.⁶² Kaiken kaikkiaan kuvassa esiintyvä Hanumanin kunnioittava sekä osaltaan alistautuneinen asento suhteessa Ramaan on hyvin bhaktimaista.

---

⁵⁶ Harshananda, Hindu gods and goddesses, 38. Gopinatha Rao, Elements of Hindu Iconography, 189.

⁵⁷ Narayan, Epilogue, ShabdIn, 2023, Luettu 2.2.2024.

⁵⁸ Jacques Huyghebaert, The historic and symbolic meaning of kneeling, 2.

⁵⁹ Kneeling, Wikipedia, Luettu 1.1.2024.

⁶⁰ Anjali Mudra, Wikipedia, Luettu 1.1.2024.

⁶¹ Anjali Mudra, Wikipedia, Luettu 1.1.2024

⁶² A Dictionary of Hinduism, W. J Johnson

Kuva 2: Gita Press, Gorakhpur, 2023, Hanuman Ank. Kuvakaappaus: Kaisa Oljakka, 2024.

Kuva 3: Gita Press, Gorakhpur, 2023, Hanuman Ank. Kuvakaappaus: Kaisa Oljakka, 2024.

Kuvan alalaidassa esitetty Hanuman ja tämän ympärillä olevat liekit (kuva 3) ovat tulkintani mukaan ote Ramayanasta, jossa Hanuman polttaa Lankan kaupungin. Ramayanassa kerrotaan, kuinka Hanumanin pelastusoperaatio Sitan pelastamiseksi Ravanan käsistä johti siihen, että hänet vangittiin hänen ollessa Raman sanansaattaja sekä aikomuksestaan pelastaa Sita:

“Ravana in great fury ordered him (Hanuman) to be destroyed; but his brother Vibishana intervened, reminding him that it would be improper to kill a messenger, and saved Hanuman. Whereupon Ravana had his tail padded with cotton soaked in oil and set it on fire. Hanuman extricated himself from his bonds and ran over the rooftops of all the mansions and other buildings, setting fire to Ravana’s splendid capital. After

satisfying himself that he had reduced it to ashes (leaving the tree under which Sita sat untouched), he hastened back to Rama's camp and reported to him fully all that he had seen and done.⁶³

Mikä tekee Ravanin kaupungin polttamisesta Hanumanin toimesta bhaktin eleen on juuri se taustatarina, joka johtaa kyseiseen tapahtumaan. Hanuman on päätynt Lankaan sillä hän on Raman bhakta ja toimii tämän palveluksessa. Lukuisten kommellusten kautta hän joutuu Ravanin oikeussaliin, jossa hänen häntänsä sytytetään tuleen. Kahleista irti päästyään hän lähtee lentoon ja polttaa palavalla hännällään koko Ravanin kaupungin, jättäen Sitan sekä tätä ympäröivän puun suojaan. Hanuman polttaa Raman vihollisen kaupungin, sillä on pelastamassa jumalansa vaimoa. Kaikki tämä vain sen vuoksi, että Hanuman on Raman bhakta eli palvoja. Täten kaikki mikä on rakasta Ramalle, on myös rakasta Hanumanille. Kuvan värimaailma on myös hyvin voimakas, mikä vahvistaa taustatarinan bhaktin välittymistä: bhakti on intensiivistä jumalan rakastamista.

Tarinan lisäksi toinen bhaktia ilmentävä asia kyseisessä kuvassa ovat Hanumanin ympärillä esiintyvät liekit, joiden voidaan katsoa ilmentävän teofaniaa: (henkilön) kohtaamista konkreettisessa muodossa esiintyvän jumalan kanssa. Tuli symbolina voidaan nähdä jumalallisen läsnäolon ilmentymänä.⁶⁴ Tulen voidaan täten tulkita ilmentävän Hanumanin palvomaa Ramaa, sekä sitä kuinka bhaktin mukaisesti tämä on aina läsnä palvojansa kanssa.

---

⁶³ R.K Narayan, Introduction by Pankaj Mishra, *The Ramayana*, Chapter 8, page 222.

⁶⁴ Pyne, *Fire in the mind: changing understandings of fire in Western civilization*.

Kuva 4: Gita Press, Gorakhpur, 2023, Hanuman Ank. Kuvakaappaus: Kaisa Oljakka, 2024.

Ramayanasta käy, ilmi kuinka Hanuman käy hakemassa parantavan lääkkeen Raman velipuolelle Lakshmanalle tämän haavoittuessa taistelussa Ravanaa vastaan (kuva 4).⁶⁵ Ramayanassa kerrotaan seuraavasti:

“Apart from being very brave and very good at warfare, Indrajit also possessed immense magical powers. While his arrows hit Rama and Lakshmana and caused some injuries, he used his magical powers upon the entire Vanara army. This spread a poisonous gas in the air and soon most of the Vanaras tumbled down. Even Rama and Lakshmana were not spared. Jambavantha, who was fighting at the other end, quickly called Hanuman and told him “Maruthi, you cross the ocean, go to Kailash mountain and from there fetch a rare herb called

⁶⁵ Alter, *The Wrestler's Body: Identity and Ideology in North India*, luku 8, Hanuman: An overview.

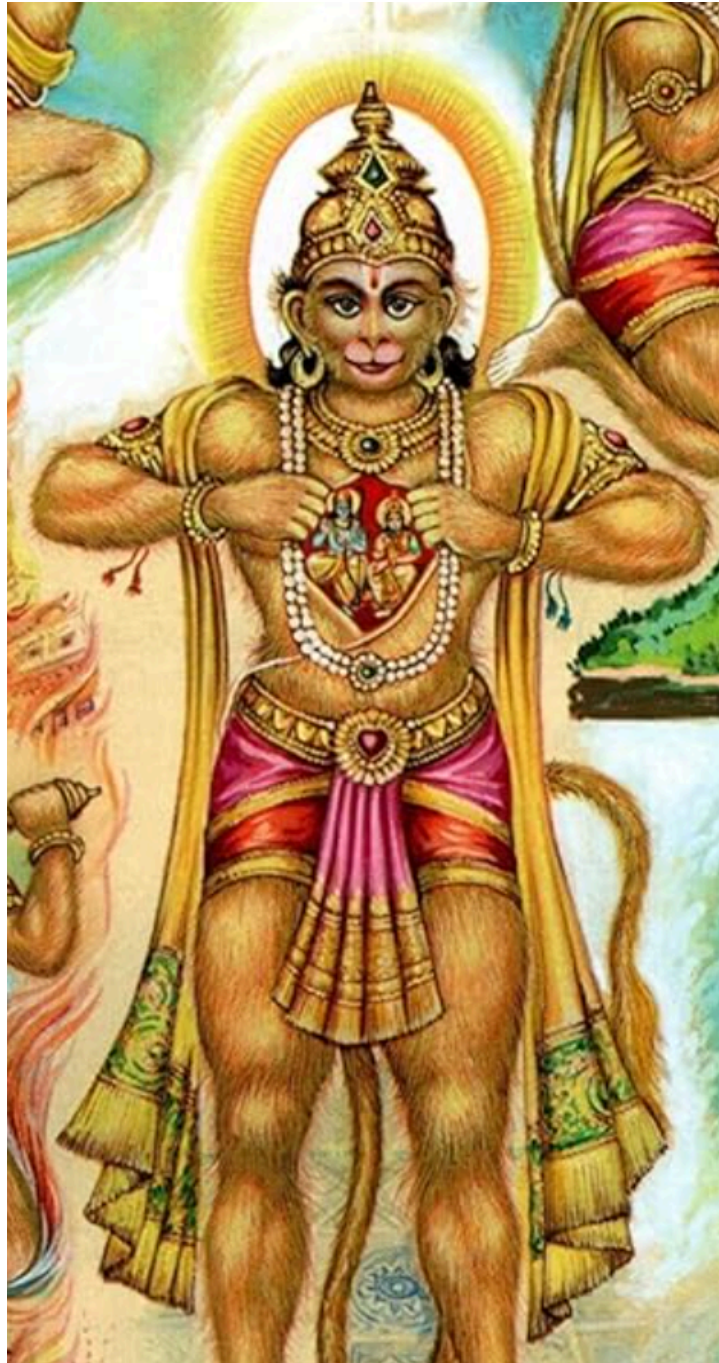
Sanjivini. We can then bring back all the Vanaras to life. But be very quick.” Even before Jambavantha finished saying this, Hanuman flew across with the speed of wind and since he could not find Sanjivini, transported the entire mountain to Lanka. Very soon, Rama, Lakshmana and the Vanaras were up on their feet, fit and fighting.”⁶⁶

Hanuman on Raman bhakta eli palvoja ja kun häntä kuvataan kantamassa rohtua, tai tässä tapauksessa kokonaista vuorta, tämän velipuolelle Lakshmanalle, tulkitseen tämän olevan yksi bhaktin ilmenemismuodoista: kaikki mikä on rakasta ja tärkeää Hanumanin bhaktin kohteelle eli jumala Ramalle, on myös tärkeää Hanumanille. Hänen tekonsa ilmentävät hänen kunnioitustaan jumalaansa kohtaan. Hän hakee rohdun miellyttääkseen Ramaa ja palvellakseen tätä. Kuvassa näkyy, kuinka Hanuman kantaa hartioillaan kokonaisen vuoren Lakshmanan luokse tämän pelastamiseksi.

---

⁶⁶ Gopalan, Ramayana for children, 41.

Kuva 5: Gita Press, Gorakhpur, 2023, Hanuman Ank. Kuvakaappaus: Kaisa Oljakka, 2024.

Kansikuvan keskimmissä ja kaikkein suurimmassa kuvassa (kuva 5) Hanuman esitetään avaamassa auki rintansa, jonka sisältä paljastuu tämän palvoman Raman sekä hänen vaimonsa Sitan kuva. Kuva jo itsessään herättää bhaktin konnotaatioita: sydän, joka liitetään universaalisesti rakkauteen, on kuvauksen keskiössä, ja rakkaus on keskeinen osa bhaktia. Tämän lisäksi sydämen sisältä löytyy niiden henkilöiden kuvat, joihin tämä oletettu rakkaus ja kunnioitus (bhakti) kohdistuu. Philip Lutgendorf tukee kyseisen sydämen avaamisen bhaktimaisuutta mainitessaan

seuraavaa: “Hanuman is the widely worshipped recipient of enthusiastically ‘heroic’ emotions, a deity who opens the heart and shows submission through courageous action.”⁶⁷

Kyseisen kuvan (kuva 5) taustalla on kerronnallinen kohtaaminen Ramayanasta:

After the Pattabhishekam was over, the Gods presented to Sri Rama divine heavenly gifts. Lord Indra gave the Lord a beautiful pearl necklace. Sri Rama in turn gave it to Seeta (Sita) and told her that she could give it to anyone whom she thought was deserving. Seeta looked around and there was Hanuman kneeling down below at His Lord’s feet lost in contemplation! She lovingly called him and gave the pearl necklace to Hanuman. Everyone was silently thinking how fortunate Hanuman was to receive this divine gift from the Mother of the Universe Herself! Can there be a blessing greater than this!

Hanuman received the necklace with utmost devotion and in all humility. He walked away to a corner of the assembly with the necklace in his hands. After a few minutes what the assembly saw was shocking — they were horrified. Hanuman had broken the necklace. He was picking up each pearl, putting it in his mouth, biting into it, chewing it and spitting it out.

Everyone was now angry with him. Did he not know the worth of the priceless gift and that too when it came from Seeta? Sugreeva, the king of the monkeys almost charged at him, but Rama stopped him, and said that Hanuman never ever commits a mistake, and also never does anything without a reason. The Lord called Hanuman to His side and asked him to explain his actions which according to everyone there was unworthy of him. Full of devotion and eyes filled with tears, Hanuman said, “Lord, when anything comes from You or Janaki Mata (Sita), it is indeed very precious and special. I expected a glimpse of You in it. I LOOKED at the pearls very intensely but did not see you in them. I brought it to my ears but did not HEAR your name reverberating in them. I did not get a whiff of the FRAGRANCE of the tulasi and chandan that adorn you when I brought it to my nose. My fingers did not feel the SOFT TOUCH of your feet in the pearls. Lastly, I put each pearl in my mouth and chewed on them to see if I could experience the TASTE, the rasa or the essence of your sweet name, but was thoroughly disappointed. That which cannot bring to the five sense-organs anything related to You is useless to me however valuable it may be, and therefore I discarded them.”

The entire assembly was surprised to hear this. Sugreeva got up and asked Hanuman as to what made him think that he can find Rama in pearls which are but inert objects. Hanuman turned to him and said, “If Lord

---

⁶⁷ Frazier, Bhakti in Hindu cultures, 107.

Rama and Seeta can take up their abode in this body made up of bones, flesh, blood and skin, why not in the beautiful priceless pearls!”

To endorse his statement, Hanuman then, with his hands tore open his chest and there in the inner kingdom of his heart, seated on the throne of devotion, everyone had a glimpse of Sri Rama and Seeta. This was the real Pattabhishekam! This was absolute fulfillment!! The whole assembly stood speechless. Lord Rama came up to Hanuman and told him that there was nothing in all the worlds that He could give to Hanuman in return for all his devotion and service. All that He could give was HIMSELF. And the Lord held Hanuman in a tight embrace — an embrace that defies plurality and leads one to the State of Absolute Oneness!⁶⁸

Tulkintani mukaan voidaan todeta että kuva itsessään, mutta myös sen Ramayanaan pohjautuva narratiivi ilmentää bhaktia. Tarinan lisäksi kuvassa Hanumanin pään ympärillä loistaa sädekehä (engl. “aura”, “nimbus”, “halo”)⁶⁹. Bhakti termiä käsittelevässä osiossa kerroin, kuinka bhakti on henkistä antautumista joka aiheuttaa mystisiä kokemuksia. Myös sädekehän ilmenemistä henkilön ympärillä voidaan selittää tämän kokemalla mystisellä kokemuksella. Padma Sudhin artikkeli *Symbol of Sirascakra in art, religion and philosophy of India* (Bhandarkar Oriental Research Institute, Vol. 66, No. 1/4 (1985), kertoo seuraavasti sädekehästä:

"Psychological researches have revealed the meaning of ' aura * as an astral-body or shadow-body which is visible to a person who has cryptaesthesia or mystic experience".⁷⁰

Täten sädekehän voidaan katsoa kuvastavan sitä mystistä kokemusta jonka Hanuman kokee bhaktia harjoittaessaan. Hanumanin pään ympärillä loistavan sädekehän voidaan tulkita symboloivan Hanumanin bhaktia, sillä mikäli sädekehä enteilee mystistä kokemusta, ja bhakti nimenomaan on mystinen kokemus, voidaan sädekehä nähdä bhaktia kuvaavana symbolina Hanumanin yhteydessä.

---

⁶⁸Naadopaasana, Hanuman and the Pearl Necklace, 2020, luettu 4.1.2024.

⁶⁹ Sudhi, Symbol of Sirascakra in art, religion and philosophy of India, 249.

⁷⁰Sudhi, Symbol of Sirascakra in art, religion and philosophy of India, 249.

6. PÄÄTÄNTÖ

Analyysin temaattisen osion pohjalta voidaan tulkita, että bhakti on hyvin keskeinen teema Hanuman Ank teoksen kansikuvassa. Lähes jokainen kansikuvan erillinen Hanumanin kuva pitää sisällään bhaktiin viittaavaa niin visuaalista kuin kerronnallistakin symboliikkaa. Kuvien narratiivi ilmentää poikkeuksetta bhaktia, kuvien perustuessa bhaktia täynnä olevaan Ramayanaan. Bhakti ilmenee Hanumanin osoittamana urheutena kuvassa 4, jossa tämä matkaa lentäen kauas tuodakseen parantavan juuren sijasta kokonaisen vuoren Raman velipuolelle Lakshmanalle. Bhakti ilmenee kansikuvassa myös kunnioituksena sekä rakkaudenosoituksina Ramaa kohtaan, Hanumanin polvistuessa nöyrästi tämän edessä tuoden kätensä yhteen anjali mudraan (kuva 2). Bhakti ilmenee myös jumalan muistamisena kolmannessa sekä neljännessä kuvassa. Hanumanin polttaessa Lankan kaupungin Sitan pelastamisen vuoksi, tai tämän kantaessa olkapäillään kokonaisen vuoren Lakshmanan pelastamiseksi osoittavat, että silloinkin kun Hanuman ei ole Raman läheisyydessä, on Rama hänen mielessään taukoamatta. Hanumanin aukaistaessa rintansa (kuva 5), paljastuu sen sisältä, hänen sydämeästään Raman kuva, joka on visuaalisesti hyvin intensiivistä bhaktia välittävä ilmaisu. Kansikuvassa esiintyvät Hanumanin kuvat narratiiveineen konnotoivat Raman palvelemista ja rakastamista, bhaktin teeman mukaisesti. Sisällölliset tulkinnat kansikuvan eri Hanumanin toisintojen taustalla sekä niiden sisältämät visuaaliset piirteet voidaan liittää bhaktista löytämäni tutkimuskirjallisuuteen, jotka tukevat analyysiä kansikuvan bhaktiluonteesta. Bhaktin teemaan kuuluvat omistautuneisuus sekä rakkaus ovat hyvin läsnä teoksen eri osissa, kuvattiimpa Hanuman polvistumassa Ramalle, tai paljastaessa sydämessään asustavan Raman ja Sitan. Hanumanista kertovien Ramayana tarinan otteiden pohjalta voidaan huomata, että Hanumanin tärkein attribuutti on juurikin tämän osoittama palvelijamainen bhakti Ramalle.

Narratiivisen analyysin pohjalta taas voidaan todeta, että Hanuman Ank-teoksen kaikki visuaaliset kuvaukset pohjautuvat mitä todennäköisimmin yksinomaan Ramayana kertomukseen. Ne edustavat kohtauksia Ramayanasta niiltä osin, jotka kuvastavat Hanumanin tekoja ja hänen ympärilleen

muodostuneita tarinoita. Hanumanin kehon asennot, häneen liitetyt värit sekä kuvien kerronnallinen viitekehys kaikki tukevat osaltaan kuvissa esiintyvää bhaktin teemaa.

Hanumanin ollessa symboli bhaktille sekä bhaktia harjoittavalle henkilölle, ja bhaktin harjoittamisen ollessa mokshaan johtava tie, voidaan tulkita, että Hanuman itse hahmona sekä hänen kuvauksensa kyseisessä kansikuvassa voidaan nähdä vertauskuvana kenelle tahansa ihmiselle, joka voi omalta osaltaan saavuttaa mokshan, tai ainakin kulkea sitä kohti Hanumanin kaltaisen bhaktitoiminnan kautta. Vaikka mikään kuvista ei varsinaisesti viittaa siihen, että Hanuman olisi saavuttanut bhaktillaan mokshan, niin tutkielmani kirjallisuus bhaktin ja mokshan filosofioista sekä tutkielmani otsikon sitaatti yhdessä kuvan 5 ja sen narratiivin kanssa tukevat tätä päätelmää. Hanumanin kuvauksessa ei suoranaisesti ole näkyvissä itse hindulaisuuden päämäärä eli moksha, mutta se väline tai polku eli bhakti, joka siihen johtaa. Tällä tavoin mokshan konteksti on hyvin länsä Hanumanin kuvauksessa, eikä täten ole siitä erotettavissa. Siinä missä Rama, eli Hanumanin palvonnan kohde edustaa ultimaattista henkistä valaistumista (brahman), Hanuman edustaa sitä metodologiaa, jolla kyseinen valaistuminen saavutetaan.⁷¹ Täten tulkitsem, että Hanuman voidaan vertauskuvallisesti nähdä esikuvana oikeaoppiselle sekä ihanteelliselle bhaktalle, joka voi toimintansa ja ”bhaktin polun” seuraamisen myötä todeta olevansa yhtä jumalansa kanssa.

Intialainen filosofi Adi Shankaracharya (788 jaa.)⁷² myös tukee väitettä siitä, että bhaktin polku on valaistumiseen johtava tie, joka ikään kuin näyttää suuntaa siihen, mutta ei itsessään takaa valaistumista.

“Shankaracharya accepts the importance of bhakti only as the purification of the heart necessary for the attainment of self-knowledge. Although bhakti is possible only at the practical level, it is important only as a preliminary to enlightenment. Otherwise it cannot be the final means for salvation.”⁷³

---

⁷¹ Alter, *The Wrestler's Body: Identity and Ideology in North India*, luku 8, Hanuman: Shakti, Bhakti and Brahmacharya.

⁷² Kumar, *The Advaita philosophy of Sri Sankaracharya: A critical analysis*, 2023.

⁷³ Pandit, *Bhakti According To Shankaracharya*, 44.

7. POHDINTA

Tutkielmani haasteena oli akateemisen tutkielman sekä bhaktin, joka on ennen kaikkea henkinen sekä uskonnollinen käsite ja ilmiö, yhdistäminen. Tracy Colemanin mukaan onkin haaste, kuinka voimme akateemisessa viitekehyksessä ja akateemisella tavalla ymmärtää ja analysoida bhaktin sisäistä voimaa, joka juontuu henkilökohtaisesta yhteydestä jumaluuteen, ja tätä kautta muuntaa ihmisiä radikaaleilla tavoilla, inspiroiden sekä voimauttaen näitä ilmentämään uusia identiteettejä sekä kuvittelemaan vaihtoehtoisia todellisuuksia.⁷⁴ Uskon, että Hanumanin bhaktimaisuudesta taiteessa olisi varmasti vielä paljon tutkittavaa, kuin myös siitä mihin tämän bhaktikuvaamisella pyritään. Hanumanin bhaktimaisuuden suhdetta mokshaan voisi varmasti tutkia paljon syvemmin, kuin mihin oman tutkielmani pituus riitti. Myös bhakti teemana voi ilmentyä monissa intialaisissa taideteoksissa, mutta ilman niiden taustatarinan sekä visuaalisten elementtien tutkimista emme saata huomata, mitä viestiä taideteoksella todella tahdotaan välittää. Myös eri hindu jumalten bhaktimaisuutta sekä bhaktin ilmenemistä taiteessa voisi tutkia lisää, sillä bhakti on hindulaisuuden piirissä hyvin tunnettu teema, enkä usko sen vaikutuksen jäävän vain Hanumaniin, vaan päin vastoin kantautuvan edes pienessä määrin myös muiden hindulaisuuden jumalten kuvaukseen sekä ominaisuuksiin taiteessa. Minkä tahansa jumalan kuvan takana oleva päämäärä ja sen tutkiminen on kieltämättä mielenkiintoista, sillä kuvauksen taustalla voi olla syvälinen uskonnollisfilosofinen merkitys, kuten Hanumanin ja Hanuman Ank teoksen tapauksessa, joka ei aukea kuvan katsojalle ilman syväluotaavaa tutkimusta kuvan taustoista.

Kuten tutkielmasta kävi ilmi, on bhakti ennen kaikkea tunteen, ei logiikan asia, mutta juuri se tekee siitä mielenkiintoisen akateemisen tutkimuksen kohteen: onhan se kuitenkin hyvin vanha uskonnollinen ilmiö, joka voi piileä monen hindulaisen taideteoksen taustalla. On mielestäni taidehistoriallisesti tärkeää sekä merkittävää tutkia, miksi tietyt asiat, olivatpa ne hindujumalia, tai mitä tahansa asioita, on kuvattu niin kuin ne on, ja mitä kuvauksien eri elementit kuten värit, symboliikka sekä muut visuaaliset elementit pyrkivät viestimään. Tällä tavoin opimme uutta kuvauksen kohteesta kuin myös maailmamme taidehistoriasta laajemmin. Voimme oppia taiteen

---

⁷⁴ *Bhakti* and Power: Exploring the Rhetorics, Publics, and Politics of South Asian Devotion
Coleman, Tracy. *International Journal of Hindu Studies*; Dordrecht Vol. 25, Iss. 3, _ (Dec 2021): 289-297.

ymmärtämisen ja sen oikean tulkitsemisen kautta myös eri uskonnoista ja kulttuureista, ja täten ymmärtää maailmaa ja kanssaihmissiämme paremmin. Taiteen symboliikan ja kuvien taustamerkityksien tutkiminen avartaa parhaimmillaan maailmankatsomustamme ja laajentaa ymmärrystämme sekä myötätuntoamme maailmaa, toisiamme sekä koko luomakuntaa kohtaan.

Lähteet

Tutkimusaineisto:

Amazon India, Hanuman Ank, 20.2.2024.

[Shri Hanuman Ank \(Gita Press, Gorakhpur\) \(Parishishtank Sahit\) \(Unchaswen Varsh Ka Visheshank\) : Gita Press, Gorakhpur: Amazon.in: Books.](#)

Debroy, Bibek, Valmiki Ramayana, Penguin Books, 2017.

[Valmiki Ramayana Trans Bibek Debroy.pdf \(estudentedavedanta.net\).](#)

Gopalan Visalakshi, Ramayana For Children, londonsrimurugan.org, 2013.

[londonsrimurugan.org/pdf/RAMAYANA.pdf.](#)

Naadopaasana, Hanuman and The Pearl necklace, Naadopaasana.wordpress.com, 2020.

[Hanuman and the Pearl Necklace | naadopaasana \(wordpress.com\).](#)

Narayan, R.K., The Ramayana, shabd.in, Epilogue, 2023.

[EPILOGUE. | The Ramayana \(shabd.in\).](#)

Narayan, R.K, The Ramayana, Introduction by Pankaj Mishra, Penguin Books, 2006.

[The Ramayana by R.K. Narayan.](#)

Syracuse University, The Ramayana: A Telling Of the Ancient Indian Epic. Luettu 3.1.2024.

[The Ramayana. A Telling Of the Ancient Indian Epic \(syr.edu\)](#)

Tutkimuskirjallisuus:

Alter, Joseph S. *The Wrestler's Body: Identity and Ideology in North India*. Berkeley: University of California Press, 1992. [The Wrestler's Body \(cdlib.org\)](#).

Bora, Manashi. THE CONCEPT OF LIBERATION (MOKSHA) IN THE BHAGAVAD GITA, MSSV JOURNAL OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES VOL. 2 NO. 1 [ISSN 2455-7706], Mahapurusha Srimanta Sankaradeva University, Nagaon. [LxnLSBQpiUMYP3Oiq3eBlzoDZlNSEYmJxqxYIEzi.pdf\(mssv.ac.in\)](#).

Coleman, Tracy. *Bhakti and Power: Exploring the Rhetorics, Publics, and Politics of South Asian Devotion*, International Journal of Hindu Studies; Dordrecht Vol. 25, Iss. 3, (Dec 2021): 289-297. [DOI:10.1007/s11407-021-09307-6 bhakti](#).

Dass, Ram. Here and Now – Ep. 224 – The Story of Hanuman and the Ramayana, Part 1, Youtube, Be Here Now Network, 2023. [Ram Dass Shares The Story of Hanuman and the Ramayana, Part 1– Here and Now Podcast Ep. 224 \(youtube.com\)](#).

Dass, Ram. Here and Now – Ep. 225 – The Story of Hanuman and the Ramayana, Part 2, Youtube, Be Here Now Network, 2023. [Ram Dass: The Story of Hanuman and the Ramayana, Part 2 – Here and Now Podcast Ep. 225 \(youtube.com\)](#).

DeNapoli, Antoinette. Earning God through the “One-Hundred Rupee Note”: Nirguṇa Bhakti and Religious Experience among Hindu Renouncers in North India, Department of Religion, Texas Christian University, Religions 2018, 9(12), 408; <https://doi.org/10.3390/rel9120408>.

Frazier, Jessica. Bhakti in Hindu cultures, The Journal of Hindu Studies 2013;6;101-113, [doi:10.1093/jhs/hito28](#).

Galarraga (Rydell), Ana Maria. Hand Mudras as a Practice of connecting to the divine, Loyola Marymount University, 2017. [viewcontent.cgi \(lmu.edu\)](#).

Gopinatha Rao, T.A. *Elements of Hindu Iconography*, Second edition, Volume 1, Part 1, 1914. [Elements Of Hindu Iconography. Vol II Part 1 : Gopinatha Rao, T.A. M.A. : Free Download, Borrow, and Streaming : Internet Archive](#).

Harshananda Swami. *Hindu Gods and Goddesses*, Shri Ramakrishna Math, Chennai, 1982. [Hindu Gods and Goddesses Swami Harshananda.pdf \(estudentavedanta.net\)](#).

Huyghebaert, Jacques. The historic and symbolic meaning of kneeling, Academia.edu, 2013. [The historic and symbolic meaning of kneeling | Jacques Huyghebaert - Academia.edu](#)

Jayanthi, S. Surrendering to the Almighty through the Bhakti Maarga -A Soul Searching Journey of C.

Rajagopalachari's Ramayana, International Journal of Tamil Language and Literary Studies, Vol. 3: Special Issue - 3, Vol.3, January 2021. DOI: [10.38067/ijtlls.2021.spl.v03i03v3.081](https://doi.org/10.38067/ijtlls.2021.spl.v03i03v3.081).

Lutgendorf, Philip. *Hanuman's Tale : The Messages of a Divine Monkey*, Oxford University Press, Incorporated, 2007.

<https://ebookcentral.proquest.com/lib/jyvaskyla-ebooks/detail.action?docID=3053138>.

Lochtefeld, James G. The Illustrated Encyclopedia of Hinduism, The rosen publishing group, Inc. New York, 2002. [James Lochtefeld The Illustrated Encyclopedia of Hinduism.pdf \(archive.org\)](#).

Long, Jeffery, D. A Complex Ultimate Reality: The Metaphysics of the Four Yogas, School of Arts and Humanities, Elizabethtown College, 2020. [religions-11-00655.pdf \(mdpi-res.com\)](#)

McKnight Sethi Cristin. Understanding divine “blueness” in South Asia
[marthistory – Understanding divine “blueness” in South Asia](#).

Muliadi, Relasi Tuhan Dan Manusia (Refleksi Platonis atas Hinduisme), Religious: Jurnal Agama dan Lintas Budaya 1,2(Maret 2017):110-122.

[Relasi Tuhan Dan Manusia \(Refleksi Platonis atas Hinduisme\) | Muliadi | Religious: Jurnal Studi Agama-Agama dan Lintas Budaya \(uinsgd.ac.id\)](#).

Nagaraja, Sri M.N. Narration and Video Making by: Sandeepa Guntreddy, Translated by Prof.L.S.Seshagiri Rao, *Ramayana*, Audiobook in English, Translation of 'Eleyara Ramayana' (Kannada), Youtube, Story Sage, Published by Bharatha Samskruti Prathishtana, 2020.
[Ramayana | PART 1 | Sage Valmiki Sage Narada Meeting and Creation of Ramayana Audiobook in English \(youtube.com\)](#)

Novtcek, Christian Lee. Bhakti and its public, International Journal of Hindu Studies; Dordrecht Vol. 11, Iss. 3, (Dec 2007): 255-272. [Bhakti and Its Public - ProQuest](#).

Pandit, Bhushan, V. Bhakti According To Shankaracharya, Nat. Volatiles & Essent. Oils, 2019; 6(4): 43-45. <https://www.nveo.org/index.php/journal/article/download/5398/4229>.

Pyne, Stephen J. Fire in the mind: changing understandings of fire in Western civilization, The Royal Society, 2016. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4874404/>.

Sudhi, Padma, SYMBOL OF ŚIRAŚCAKRA IN ART, RELIGION AND PHILOSOPHY OF INDIA, Bhandarkar Oriental Research Institute, Annals of the Bhandarkar Oriental Research Institute Vol. 66, No. 1/4 (1985), pp. 249-257. [SYMBOL OF ŚIRAŚCAKRA IN ART, RELIGION AND PHILOSOPHY OF INDIA on JSTOR](#).

Tripathi, R. K., "Tulasi's Concept of Bhakti." In *Tulasidasa: His Mind and Art*, edited by Nagendra. New Delhi: National Publishing House, 1977.

Vladimirovna Kufrya-Marais, Elana. The Spiritual Language of Color: A Case Study of Colour Symbolism in Hindu Community in South Africa, Durban University of Technology, Pharos Journal of Theology, 2022. [article 21 vol 103 2022 dut.pdf\(pharosjot.com\)](#).

Wikipedia, Lord Rama, [Rama - Wikipedia](#).

Wikipedia, Kneeling [Kneeling - Wikipedia](#).

W.J. Johnson. A dictionary of Hinduism, OUP Oxford, 2009.
[Dictionary of Hinduism - Oxford Reference](#).

Wolcott, Leonardo D. Hanuman: The Power Dispensing Monkey in North Indian Folk Religion, The Journal of Asian Studies, Vol. 37, No. 4 (Aug., 1978), pp. 653-661 (9 pages).
Published By: Duke University Press. <https://doi.org/10.2307/2054368>.